

Diarienummer: DO 2025/2192
Handling: 2025.25819

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

DO:s yttrande över Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) remissvar är avgränsat till de frågor som berör DO:s uppdrag.

Övergripande synpunkter

DO noterar att utredningens uppdrag, exempelvis i fråga om att begränsa försörjningsstödet för större hushåll, varit att lägga fram vissa förslag oavsett utredningens ställningstagande i sak. DO kan konstatera att förslagen i vissa fall därmed inte följer den analys som görs i utredningen. DO finner detta bekymmersamt dels för att det gör det svårt att överblicka alla konsekvenser av förslagen, dels för att förslagen riskerar att inte bli träffsäkra. Utöver det kan DO, i likhet med utredningen, konstatera att vissa förslag står i strid med internationella konventioner. DO anser detta vara oacceptabelt.

DO avstyrker förslag om bidragstak (7.9.1), en moderniserad riksnorm (10.3), begränsning av möjligheten att höja riksnormen (9.7.1) och begränsning av försörjningsstödet för större hushåll (10.6.1)

DO avstyrker förslagen om bidragstak, en moderniserad riksnorm, begränsning av möjligheten att höja riksnormen, begränsning av försörjningsstödet för större hushåll. Detta mot bakgrund av vad som framkommer i utredningen, vilka hushåll förslagen kommer att träffa och att DO anser att förslagen kan utgöra ett missgynnande som har samband med etnisk tillhörighet eller funktionsnedsättning och den risk för diskriminering som föreligger.

DO noterar att det inte finns något generellt undantag för personer med funktionsnedsättning vid införandet av ett bidragstak utan de personer som uppges vara undantagna är personer som uppbär hel sjuk- eller aktivitetsersättning. Detta torde innebära att personer med funktionsnedsättning som står utan ersättning från Försäkringskassan och i

stället har ekonomiskt bistånd som försörjning kan komma att omfattas av utredningens förslag om bidragstak detta trots att det i uppdraget framgår att utredningen skulle ta hänsyn till funktionsnedsättning vid införandet av bidragstak. DO anser detta vara ytterst problematiskt då det är känt att det finns svårigheter att beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning och att det finns en omfattande diskriminering av personer med funktionsnedsättning som begränsar möjligheterna att få ett passande arbete.

Utredningen konstaterar att utomeuropeiskt födda i högre utsträckning än övriga i befolkningen får en sänkt disponibel inkomst till följd av bidragstaket. Detta betyder enligt utredningen att det främst är för denna grupp som de ekonomiska drivkrafterna att arbeta ökar. DO vill i det sammanhanget framföra, i likhet med det som framkommer i utredningen, att en anledning till att person inte arbetar, kan vara att denne inte kan få ett arbete utifrån den diskriminering som finns på arbetsmarknaden. Utredningen gör bedömningen att sänkt disponibel inkomst för utomeuropeiskt födda kan bidra till att öka ekonomiska drivkrafterna att arbeta. DO anser dock att det för att öka möjligheterna för personer att arbeta framför allt behövs åtgärder som motverkar diskriminering på arbetsmarknaden.

Utredningen konstaterar att en utformning av ett bidragstak som innebär en begränsning av barns yttersta rätt till mat, kläder och bostad innebär att Sveriges åtaganden enligt barnkonventionen inte uppfylls. Utredningen gör även bedömningen att införandet av en taknivå sannolikt inte utgör en sådan nödvändig och proportionerlig åtgärd som är förenlig med Sveriges åtaganden enligt konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och Europarådets sociala stadga. DO delar utredningens bedömning att införandet av ett bidragstak kan stå i strid med de internationella konventioner som Sverige åtagit sig att följa.

Flera av utredningens förslag tar sikte på en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll däribland förslaget att begränsa riksnormens storlek för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Utredningen för fram att förslagen inte anses strida mot förbudet mot diskriminering i 2 kap. 12 § regeringsformen eftersom förslagen kommer vara riktade till samtliga biståndsmottagare oavsett nationell eller etnisk bakgrund. DO kan dock konstatera att förslagen kommer att innebära att hushåll med många barn får ett lägre försörjningsstöd och att det av utredningen framkommer att bland dessa hushåll är en kraftig majoritet utomeuropeiskt födda. Vidare så har utredningen gjort en sammanfattande bedömning av förslagens samlade

konsekvenser avseende diskriminering. Av den framgår att flera av de hushåll som förslagen kommer att träffa är hushåll med utomeuropeiskt födda personer. Utredningen uppger att det särskilt gäller förslagen om bidragstak, en moderniserad riksnorm, begränsning av möjligheten att höja riksnormen och begränsning av försörjningsstödet för större hushåll.

DO avstyrker förslag om att ett krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige (19.7)

Utredningen gör bedömningen att förslaget om att det ska införas ett krav i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige inte är förenligt med barnkonventionen, Sveriges åtaganden enligt konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, Europakonventionen eller fullt ut förenligt med Europarådets sociala stadga. DO delar den uppfattningen och anser även att förslaget kan medföra brister i människors tillgång till lika rättigheter och möjligheter till en skälig levnadsnivå oavsett etnisk tillhörighet. Mot denna bakgrund avstyrker DO förslaget om införandet av ett krav i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige.

DO avstyrker förslag om att försörjningsstöd till boendekostnader endast ska lämnas till den som hyr en bostad i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen (18.8.1)

DO är medveten om de negativa konsekvenser som olovlig andrahandsuthyrning kan medföra och anser att det är viktigt att komma till rätta med dem. Trots det så avstyrker DO förslaget om att försörjningsstöd till boendekostnader endast ska lämnas till den som hyr en bostad i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. Det med anledning av de negativa konsekvenser som ett krav kan medföra. Exempelvis lyfter utredningen att andrahandsuthyrningen i stället omvandlas till ett avtal om hyra av en del av bostaden som inneboende. En negativ konsekvens uppges kunna vara att omfattande uthyrning till inneboende kan leda till trångboddhet och osunda boendevillkor. DO vill betona att en anledning till att personer inte har möjlighet att få en lägenhet är den diskriminering som finns på bostadsmarknaden.¹ Utifrån situationen på bostadsmarknaden så kan det

¹ Diskrimineringsombudsmannen (2021) Diskriminering vid tillhandahållande av hyresbostäder

således vara väldigt svårt för vissa personer att få tillgång till en bostad. Mot denna bakgrund anser DO att kravet på godkänd andrahandsupplåtelse för att få försörjningsstöd kan leda till att vissa personers tillgång till lika rättigheter och möjligheter begränsas.

Förslag om krav på läkarintyg (16.6.1)

Av utredningen framgår att förslaget om krav på läkarintyg vid sjukdom i mer än sju dagar inte är tänkt att träffa personer som har en nedsättning av arbetsförmågan på grund av en funktionsnedsättning. Utredningen uppger att om det enbart är en funktionsnedsättning som sätter ned förmågan att stå till arbetsmarknadens förfogande är det inte fråga om sjukdom. Vidare framkommer att funktionsnedsättningen i stället kan bli en faktor i socialnämndens bedömning av vad som kan vara andra godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande. DO vill i det sammanhanget understryka vikten av att kravet på läkarintyget används på det sätt som är avsett. Vidare vill DO också framföra att de åtgärder som sätts in av socialtjänsten är proportionerliga och adekvata i de fall en person inte bedöms ha arbetsförmåga och därför inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande och det finns ett samband med funktionsnedsättning.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av utredaren Ulrika Bertilsson. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Cecilia Narby, stabschef Samuel Engblom och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius